

Biežāk uzdotie jautājumi par vērtēšanu Pirmsskola un sākumskola

Kas mainās pirmsskolu vērtēšanas pieejā ar pilnveidotās vērtēšanas ieviešanu?

Līdzīgi kā šobrīd, arī turpmāk bērniem pirmsskolā ir svarīgi saprast, ko viņi mācās, un mācīšanās procesā saņemt efektīvu atgriezenisko saiti. Papildus ir plānota sistemātiska bērnu zināšanu un prasmju novērtēšana jeb monitorings noteiktos vecumposmos – pirmsskolā, 3. un 6. klasē. Monitoringa vērtēšanas mērķis ir novērtēt bērnu kopējo zināšanu un prasmju līmeni, lai izvērtētu nepieciešamību sniegt metodisko atbalstu pedagogiem, pilnveidot mācību saturu vai izstrādāt atbalsta materiālus izglītojamo vajadzībām.

Vai pirmsskolā bērns saņem atgriezenisko saiti?

Atgriezenisko saiti pirmsskolā bērns saņem regulāri mācību laikā. Visbiežāk tā tiek izteikta mutiski. Parasti skolotājs atgādina bērnam plānoto sasniedzamo rezultātu un vērtēšanas kritērijus, pievērš uzmanību tam, ko bērnam jau izdodas labi veikt (piemēram, izdodas pareizi veidot rakstītā burta formu), tad norāda uz to, ko vēl vajadzētu apgūt (piemēram, rakstīt burtu slīpi), un iesaka, kā bērns varētu vingrināties (piemēram, velkot slīpas līnijas uz dažādām virsmām ar pirkstu, uz dažāda veida papīra lapām ar zīmuli). Skolotājs šajā sarunā iesaista bērnu, aicinot viņu izteikt savu vērtējumu un idejas, kā sniegumu uzlabot. Pēc atgriezeniskās saites saņemšanas bērnam ir laiks vingrināties, lai sniegumu uzlabotu.

Kā vecāks saņem informāciju par bērna prasmēm vai grūtībām?

Mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir novērojumi par bērna darbību vai darba galarezultātu. Vērtēšana ir neatņemama mācību procesa sastāvdaļa, kuras mērķis ir uzlabot mācīšanos un mācīšanu. Pirmsskolā vecāki parasti izrāda lielu interesi par bērna ikdienas gaitām un, nākot pakaļ savam bērnam, mēdz apjautāties: "Kā jums šodien gāja?" Dzīvā saruna ar skolotāju par bērna ikdienu ir būtiska, lai vecāki uzzinātu, kā bērns pavadījis dienu un ko mācījies. Papildus tam ir vairākas formas, kā pedagogs periodiski var informēt vecākus vai likumiskos pārstāvjus par saviem novērojumiem: informatīvas sienas par plānotajām aktivitātēm, foto un komentāri kopīgajās čatu grupās, individuālas sarunas ar bērniem, bērnu darbu portfolio u. c.

Lai bērna mācību process būtu veiksmīgs, sadarbībai starp bērnu, vecāku (likumisko pārstāvi) un skolotāju jābūt mērķtiecīgai, atbalstošai un uz bērna mācīšanās un attīstības vajadzībām vērstai, kā arī vecākiem jābūt iesaistītiem mācīšanas procesā, skolotājiem nodrošinot regulāru atgriezenisko saiti par bērna sniegumu un sasniegumiem (<https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>).

Pirmsskolā, veicot summātīvo vērtēšanu, vērtējums "S" un "T" pilnībā izslēdz to, ka saturs nav apgūts. Skolas līmenī tiek likts "nv". Kāpēc pirmsskolas vērtēšanas skalā šāda iespēja nepastāv?

Apzīmējums "nv" nozīmē "nav vērtējuma" – šis apzīmējums neizsaka bērna uzrādītā snieguma līmeni. To izmanto, lai informētu, ka pārbaudes (summātīvais) darbs nav veikts. Pirmsskolā nav tik strikti noteikti summātīvā vērtējuma brīži, tāpēc kavējuma gadījumā skolotājs bērna sniegumu var novērtēt citā laikā.

Vai bērnam, uzsākot mācības 1. klasē, ir jāprot lasīt?

Pirmsskolas beidzējam jāprot izlasīt atsevišķus vārdus un jāsaprot, ko tie nozīmē. Tā kā bērni lasītprasmi apgūst katrs savā laikā, tempā un veidā, tad ir iespējams, ka kāds bērns, beidzot pirmsskolu, jau lasa teikumus un īsus tekstus, bet cits ir tikko uzsācis vārdu lasīšanu.

Lasītprasmes apguve ir sarežģīts process, kas nenotiek dabiski – pats no sevis. Lai kļūtu par lasītāju, pirmsskolā bērns vispirms attīsta prasmi pārvaldīt savu ķermeni un iegūst bagātīgu sajūtu pieredzi. Piedaloties pirmsskolas ikdienā un notikumos, viņš veido izpratni par dzīvi – tas ir svarīgi vārdu krājuma izveidei un vārdu izpratnei. Vienlaicīgi bērns attīsta runu un fonemātisko dzirdi (atpazīst skaņas), tikai tad apgūst alfabētisko principu (katrai skaņai atbilst burts) un sāk atsevišķu vārdu lasīšanu.

Lasītprasmes attīstība ir nozīmīgs sākumskolas uzdevums, tāpēc 1. klases skolotājs mācību gada sākumā veic lasītprasmes diagnostiku, lai noteiktu, kādā līmenī ir skolēnu lasītprasme. Lai gan mērķis ir pirmsskolā apgūt prasmi ar izpratni lasīt vārdus, bērnu lasītprasmes līmenis ir atšķirīgs. Tas, kādai jābūt bērna lasītprasmei, uzsākot skolas gaitas, ir noteikts Ministru kabineta (MK) "Noteikumos par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem".

1. klases sākumā skolotāji var īstenot Pirmsābeces un Ābeces periodu, kura laikā skolēni atkārto, pilnveido un turpina pirmsskolā apgūto lasītprasmi. Ābeces perioda laikā skolēns apgūst prasmi lasīt un saprast īsus un vienkāršus teikumus. Prasmi "skaidri un ar izpratni lasīt mācību un savām interesēm atbilstošu tekstu" skolēnam jāapgūst līdz 3. klases noslēgumam.

Ko ietver skolēna snieguma vērtēšana?

Vērtēšana ir neatņemama mācību procesa daļa, tās primārajam mērķim jābūt nepieciešamās informācijas došanai, lai varētu uzlabot mācīšanu un mācīšanos. Tieši tāpēc nozīmīgi palielinās formatīvās vērtēšanas loma. Tā prasa abu iesaistīto pušu – gan skolotāju, gan skolēnu – ieinteresētību un aktīvu, mērķtiecīgu darbību. Tāpat nozīmīga vieta tiek paredzēta arī diagnosticējošai vērtēšanai kā būtiskam atbalstam skolotājiem, lai plānotu savu ikdienas darbu mācību gada sākumā. Tāpat kā līdz šim skolēna sniegumu vērtēšanā paredzēti arī obligātie valsts pārbaudījumi.

Par vērtēšanas veidiem un obligātajiem valsts pārbaudījumiem iespējams uzzināt vairāk šeit: <https://www.skola2030.lv/lv/istenosana/macibu-pieejja/vertesana>.

Lai atbalstītu skolas, ieviešot izmaiņas vērtēšanā, ir izstrādātas vadlīnijas skolēna/audzēkņa mācību snieguma vērtēšanai, kas pieejamas mācību plānošanas e-vidē mape.gov.lv: **Vadlīnijas skolēna/audzēkņa mācību snieguma vērtēšanai vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs (Precizēta versija: 31.10.2022.)**

Iekļaujošā izglītība (kodu bērni) un jaunā vērtēšana. Kā vērtē šos bērnus?

Līdzīgi kā šobrīd, skolēniem tiek izstrādāti individuālie plāni un vērtēšana notiek pret sasniedzamajiem rezultātiem, kuri ir definēti individuālajā plānā. Pēc nepieciešamības skolotājs pielāgo vidi, lai skolēns varētu demonstrēt pēc iespējas labāku rezultātu (piemēram, pagarina laiku).

Kur ir pieejami vērtēšanas kritēriji un pārbaudes darbi?

Vērtēšanas kritērijus un pārbaudes darbus skolotāji veido atbilstoši tematā ietvertajiem sasniedzamajiem rezultātiem. Pārbaudes darbu krājumu veidošana nav uzlūkojama kā ilgtspējīgs risinājums, jo tādā gadījumā tie būtu pieejami skolēniem un zaudētu savu sākotnējo mērķi un lomu. Pārbaudes darbu piemēri ir pieejami metodiskajā materiālā **“Skolēnu mācību sasniegumu summatīvā vērtēšana”**.

Kāda ir skolotāja loma skolēna motivēšanā mācīties?

Pamatfaktors, kas motivē mācīties, ir skolēna izpratne par to, kāpēc viņš to dara. Skolotājam vienam pašam ir gandrīz neiespējami panākt, lai skolēns būtu motivēts mācīties. Skolēna motivāciju veido daudzi aspekti kopā – skolas vide, klases klimats, vecāku attieksme pret izglītību, paša skolēna interese par konkrēto mācību tēmu un citi.

Skolotājs var rūpēties par to, lai klasē būtu droša vide, kur mācīties, ar to saprotot vidi,

kurā var kļūdīties, var uzdot jautājumus, var nezināt un var nesanākt. Skolotājs var palīdzēt skolēnam izvirzīt skaidru un nozīmīgu mērķi – kāpēc šodien apgūsim jaunas zināšanas un kā tās lietosim tālāk. Skolotājs var palīdzēt skolēnam apzināties savas stiprās puses un to, kas vēl jāapgūst, sniedzot labu atgriezenisko saiti. Tā var būt īsa, pasakot, kas sanāca un kas ne; tā var būt arī garāka, rosinot skolēnu uz sarunu par to, kā viņam izdevās, ko varēja darīt citādi un ko nākamajā reizē darīt tāpat. Skolotāja atgriezeniskā saite sniegs skolēniem labu sajūtu, ka ir padarīts darbs un ka pūles nav bijušas veltas. Šī gandarījuma sajūta par labi padarītu darbu (pat ja nav sasniegts būtisks rezultāts) ir būtisks “enkurs”, kas ļaus nākamajā reizē skolēnam noskaņoties mācību darbam un darīt to ar pozitīvu sajūtu. Šādu regulāru sajūtu izjušana būs nozīmīga daļa no skolēna motivācijas.

Vai sākumskolā atgriezīsies 10 ballu skalas vērtēšana?

1.–3. klasē turpina izmantot jau pirmsskolā vērtēšanai izmantotos STAP apguves līmeņus: “sācis apgūt”, “turpina apgūt”, “apguvis” un “apguvis padziļināti”. 10 ballu skalu izmanto, sākot no 4. klases. STAP līmeņu mērķis ir virzīt skolēna uzmanību uz to, ko viņš ir iemācījies un prot, pret sasniedzamo rezultātu. Salīdzinājumā ar atzīmi STAP apzīmējumi liecībās dod vairāk informācijas par to, kas ir apgūts, kas vēl apgūstams un cik lielā mērā skolēnam ir nepieciešams atbalsts un palīdzība. Izpratni par skolēnu mācību sniegumu summātīvo vērtēšanu var palīdzēt veidot metodiskais līdzeklis **“Skolēnu mācību sasniegumu summātīvā vērtēšana”**.

Ko nozīmē STAP?

STAP ir apguves līmeņu apzīmējumi, ko skolēnu snieguma vērtēšanā izmanto 1.–3. klasē: “sācis apgūt”, “turpina apgūt”, “apguvis” un “apguvis padziļināti”. Katras skolas vērtēšanas kārtībā pret S, T, A un P līmeņiem ir jābūt vērtēšanas skalai ar procentiem vai precīziem snieguma līmeņu aprakstiem.

- Sācis apgūt (0–40%): skolēnam jāturpina sistemātiski mācīties, lai sekmīgi apgūtu tālāko mācību saturu (zināšanas, izpratne, prasmes mācību jomā, caurviju prasmes un attieksmes).
- Turpina apgūt (41–66%): skolēnam jāturpina nostiprināt mācību saturu, skolēns demonstrē sniegumu tikai ar atbalstu.
- Apguvis (67–86%): skolēns ir sagatavots mācību satura turpmākai apguvei nākamajā klasē, demonstrē sniegumu patstāvīgi.
- Apguvis padziļināti (87–100%): skolēns ir sagatavots mācību satura turpmākai apguvei nākamajā klasē. Šis līmenis nenozīmē, ka skolēns ir pārsniedzis šajā klasē noteikto sasniedzamo rezultātu, bet skolēns mācību saturu ir izpratis dziļāk.

Vai skolēns var labot atzīmi?

Katra temata, ceturkšņa vai semestra noslēgumā skolēns kārto noslēguma darbus. Ja skolēnam izšķiras vērtējums vai ja skolēns vēlas uzlabot vērtējumu, viņam ir papildu

iespēja demonstrēt savu sniegumu mācību gada noslēgumā, kārtojot šim mērķim izstrādātu pārbaudes darbu.

Skolēnam arī ikdienas mācību procesā ir iespēja pastāvīgi uzlabot savu sniegumu. Lielāks uzsvars tiek likts uz formatīvo vērtēšanu – skolēns saņem atgriezenisko saiti, kamēr viņš vēl mācās, un rezultātā vērtējums būtu augstāks. Turklāt nesenākiem vērtējumiem par sasniedzamajiem rezultātiem ir lielāks svars, tādēļ skolēniem jau nākamajos tematos ir iespēja savus vērtējumus uzlabot, turpinot pilnveidot savas zināšanas.

Kā iespējams pievērst uzmanību katram bērnam, ja klasē ir pat 30 skolēnu?

Ir būtiski panākt, lai skolēni vairāk darītu un iesaistītos paši. No modeļa, kur skolotājs stāv klases priekšā un stāsta visiem vienu informāciju, mēs ejam uz pieeju, kur skolēni veic dažādas grūtības pakāpes uzdevumus, strādā mazākās grupās, atbalsta cits citu, tādēļ skolotājs var labāk atbalstīt katru, pieejot klāt mazajām grupām, katram atsevišķam skolēnam – katram, kuram tas nepieciešams. Tas nozīmē, ka arī skolēniem īpaši jātrenējas strādāt patstāvīgi, pašiem jā rūpējas par savu darba vietu, jāpaņem un jānoliek vietā mācību līdzekļi, jāseko darba izpildei, arī jāprot lūgt palīdzību. Tās ir dzīvei svarīgas prasmes, ko viņi šādā veidā iemācās.

Svarīgi ņemt vērā – atgriezeniskā saite ne vienmēr nozīmē, ka skolotājs strādā ar skolēnu individuāli. Ja pedagogs izprot tipiskākās problēmas vai kļūdas, tās var pārrunāt ar visu klasi, tādējādi sniedzot produktīvu atgriezenisko saiti visai klasei vienlaikus. Papildus skolotāja sniegtajai atgriezeniskajai saitei tādu var sniegt arī skolēni cits citam.

Vai ir laba prakse maksāt bērnam par labām atzīmēm?

Maksāt naudu bērnam par labām atzīmēm nav laba ilgtermiņa prakse. Arī pētījumi parāda, ka ilgtermiņā maksāšana par labākām atzīmēm cerētos ieguvumus nenesīs, jo īpaši, ja runa ir par bērniem, kas vēl nemācās vidusskolā. Maksāšana pēc būtības izmaina izglītības sistēmas nozīmes vērtību. Skolā tiek trenēta spēja mācīties, un mācīties vajadzēs visu dzīvi. Ja bērnam par to maksā, tas varētu radīt greizu priekšstatu par to, ko vispār dzīvē var sagaidīt. Ja vecāki vēlas pateikties bērnam, tad nevis par atzīmi, bet par centību vai mērķtiecību, patstāvību, un labāka izvēle būtu dāvana, nevis nauda.

Ko drīkst vērtēt summatīvi jeb par ko var likt noslēguma vērtējumu?

Svarīgi izprast summatīvās vērtēšanas mērķi – novērtēt un dokumentēt skolēna mācīšanās rezultātu pret konkrētiem sasniedzamajiem rezultātiem. Summatīvi drīkst vērtēt tikai to, kas apgūts mācību procesā un ko skolēns demonstrē konkrētajā laikā, nesummējot un nevērtējot skolēna sniegumu un attieksmes ceļā uz to. Summatīvās

vērtēšanas formas ir dažādas – rakstiski, mutiski, praktiski, kombinēti. Papildu informāciju par mācību snieguma vērtēšanas veidiem, formām un metodēm iespējams uzzināt <https://www.skola2030.lv/lv/istenosana/macibu-pieeja/vertesana>.

Vai par uzvedību drīkst samazināt atzīmi? Un par centīgumu – paaugstināt?

Skolotāja izliktajam vērtējumam jeb atzīmei ir jāparāda skolēna zināšanas, prasmes un izpratne par konkrēto mācību tēmu konkrētajā brīdī. Atzīme neiekļauj vērtējumu par skolēna uzcītību, uzvedību, mājasdarbu izpildi u. tml. Skolotājs vērtē skolēna sniegumu pēc konkrētiem saturiskiem kritērijiem pret sasniedzamo rezultātu, nesalīdzinot skolēnus savā starpā. Taču skolām ir deleģētas tiesības izstrādāt savu kārtību, kā atsevišķi vērtēt skolēnu uzvedību, par to attiecīgi informējot skolēnus un viņu vecākus.

Ja skolēns (mazākumtautību) saņēma negatīvu atzīmi, piemēram, dabaszinībās, jo nesaprata uzdevumu sliktu latviešu valodas zināšanu dēļ, kas vērtēts šajā situācijā – priekšmeta zināšanas vai valodas zināšanas?

Pārejot uz mācībām valsts valodā, vienotās vērtēšanas sistēmas kontekstā ir īpaši svarīgi pārliedzināties ne tikai par saturu, bet arī par atbilstoša vārdu krājuma apguvi. Ir iespējams veidot skaidrojošās vārdnīcas ar nepieciešamo vārdu krājumu, kuru skolēns izmantos arī pārbaudes darba laikā.

Kā iegūt vērtējumu pēc ilgstošas prombūtnes?

Pēc atgriešanās no prombūtnes skolēnam jāveic līdzvērtīgs darbs par tematā apgūtajiem sasniedzamajiem rezultātiem. To nosaka katras skolas vērtēšanas kārtība. Ilgstošas prombūtnes (slimības) gadījumā izglītības iestāde var piedāvāt individuālu plānu, pirms tam ieplānojot papildu nodarbības tematā plānoto zināšanu un prasmju apguvei.

